

برنامه‌های سلامت باروری با رویکرد افزایش نرخ باروری

لیلی سیدمرادیپور

کارشناس مسئول باروری سالم دانشگاه علوم پزشکی تهران

سیما جلالی

کارشناس مسئول آموزش بهورزی و

رابط فصلنامه بهورز دانشگاه علوم پزشکی تهران

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:

- ♦ سیاست‌های جمعیتی حاضر را توضیح دهند.
- ♦ برخی از راهکارهای افزایش نرخ باروری را نام ببرند.

کاهش سن ازدواج، افزایش میزان رضایتمندی زوج‌ها از زندگی زناشویی و تحکیم بنیان خانواده، افزایش بارداری‌های ارادی و برنامه ریزی شده، کاهش فواصل بین ازدواج و تولد اولین فرزند، کاهش تک‌فرزندی، کاهش فواصل بین تولد فرزندان، کاهش بارداری‌های پرخطر، مهار سقط غیرقانونی و غیرشرعی، تأمین خدمات باروری سالم و پیشگیری از ناباروری، بخشی از برنامه‌های سلامت باروری برای افزایش نرخ باروری است که با توجه به تعدد برنامه‌ها، تنها به برخی از آنها خواهیم پرداخت.

ازدواج و باروری

ازدواج یکی از مهم‌ترین تصمیم‌ها و اقدام‌ها در زندگی هر فرد به شمار می‌آید. بدیهی است یک ازدواج مناسب و تشکیل خانواده متعالی، دارای نقش سازنده در جامعه بوده و باید تلاش کرد تا ازدواج مناسب در جامعه ترویج شود. بالارفتن سن ازدواج در سال‌های اخیر و به دنبال آن تأخیر در فرزندآوری، سهم بسزایی در کاهش نرخ باروری دارد. بدیهی است برنامه‌هایی که بتوانند موجب افزایش مهارت جوانان برای ازدواج در سن مناسب و حفظ و تداوم زندگی زناشویی شود، سبب خواهد شد تا زوج‌ها سال‌های بیشتری را برای فرزندآوری در اختیار داشته باشند.

مقدمه

بر اساس نتایج حاصل از سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ میزان باروری کلی در کشور به کمتر از ۱/۲ فرزند به ازای هر زن کاهش یافته است. با توجه به اهمیت کمی و کیفی جمعیت به عنوان یک قدرت بالقوه در جوامع و پیش بینی وضعیت ساختار سنی و جنسی هرم جمعیتی کشور به طرف سالمندی، تداوم این امر می‌تواند سبب کاهش رشد جمعیت در سال‌های آینده شود.

همه کشورها کاهش نرخ باروری کلی به کمتر از حد جایگزینی را یک خطر تلقی کرده و در صورت مواجهه با این امر به روش‌های مختلف سعی در ارتقای آن دارند.

در کشور ما نیز در فاصله سال‌های ۹۰ تا ۹۲ بازنگری‌های دقیق علمی در این زمینه به عمل آمد و سیاست‌های کلی جمعیت مشتمل بر ۱۴ بند، از سوی مقام معظم رهبری در تاریخ ۹۳/۲/۳۰ ابلاغ شد.

برنامه‌های سلامت باروری

افزایش نرخ باروری کلی به بیش از حد جایگزینی، همراه با حفظ و ارتقای سلامت مادران و کودکان و تقویت خدمات، در جهت سلامت باروری و فرزندآوری، به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف دفتر سلامت جمعیت و خانواده است.

افزایش بارداری‌های ارادی و برنامه ریزی شده

باروری یکی از مهم‌ترین اتفاق‌های زندگی مشترک و محصول ازدواج و تشکیل خانواده است. آنچه که در فرزندآوری باید به عنوان یک اصل اساسی مورد توجه قرار گیرد؛ این است که هر بارداری و تولد در پی آن باید مسؤولانه، آگاهانه و آزادانه بوده و زوج‌ها با در نظر گرفتن شرایط لازم، نسبت به فرزند دارشدن اقدام کرده و برای تربیت فرزندان همه توان خود را به کار گیرند. علاوه بر این توجه به زمان فرزندآوری نیز، یکی از نکات مهم در باروری سالم است. بیشتر زوج‌ها تمایل دارند با گذشت یک فاصله زمانی مناسب از ازدواج، فرزند دار شوند؛ اما به دلیل داشتن آگاهی و آمادگی کافی برای فرزند دار شدن، نگرانی‌های اقتصادی و ترس از پذیرش مسؤولیت‌های فرزند، بارداری بهنگام را به تعویق می‌اندازند.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد، میانگین فاصله زمانی تولد اولین فرزند از زمان ازدواج به حدود ۳/۵ سال رسیده است. با توجه به افزایش سن ازدواج در کشور، تأخیر در بارداری اول، موجب از دست دادن فرصت‌های زمانی مناسب برای باروری سالم خواهد شد. با این تأخیرها هرگونه ناباروری موجود احتمالی از نظر پوشیده مانده و فرصت تشخیص زودرس و درمان بهنگام و مؤثر زوج‌های نابارور از دست می‌رود. شناسایی زوج‌های بی‌فرزند و آموزش و مشاوره با آنها در رابطه با موضوعاتی مثل شناخت عوامل مؤثر در ایجاد ناباروری، پیشگیری از ناباروری اولیه و ثانویه و سن مناسب فرزندآوری از اولویت‌های آموزشی برنامه سلامت باروری است.

تک فرزندی

تک فرزندی پدیده‌ای است که در جامعه کنونی رو به افزایش است. یکی از اثرات نامطلوب پدیده تک‌فرزندی، به هم خوردن توازن و تعادل نسل است.

گرچه میزان تک‌فرزندی در جامعه رو به رشد است، اما آگاهی خانواده‌ها از پیامدهای فردی و اجتماعی تک‌فرزندی و ترغیب آنها به پرهیز از آن، می‌تواند فرصتی در راستای افزایش فرزندآوری فراهم کند.

رعایت فاصله زمانی مناسب بین تولد فرزندان

کمترین فاصله مطلوب بین دو بارداری از نظر ابعاد مختلف سلامت سه سال و بیشترین فاصله، پنج سال در نظر گرفته می‌شود. بر اساس اطلاعات موجود، این فاصله اکنون به بیش از پنج سال افزایش یافته است که این امر موجب کاهش فرصت‌های باروری سالم برای مادر و کودک می‌شود. با افزایش بیش از حد فاصله بین فرزندان، هم امکان دستیابی به تعداد فرزندان دلخواه در یک خانواده کمتر شده و هم فرصت بارداری با بهترین شرایط از مادر گرفته خواهد شد.

آموزش و مشاوره با مادران برای تصمیم به بارداری با فاصله سنی مناسب بین فرزندان و همچنین آگاهی آنان از عواقب و عوارض فاصله سنی کمتر از سه سال یا بیشتر از پنج سال بین بارداری‌ها برای مادر و کودک، نقش مهمی در داشتن یک باروری سالم خواهد داشت.

نتیجه گیری

از آنجایی که مباحث مرتبط با امر جمعیت، مسایل چندوجهی است، اتخاذ سیاست‌های درست در برنامه‌ریزی برای ارتقای نرخ باروری، مستلزم همکاری همه سازمان‌ها، نهادها و ادارات است و هر سازمانی سهم ویژه‌ای در دستیابی به این هدف دارد. بدیهی است توجه ویژه به برنامه‌های سلامت باروری در جهت ارتقای نرخ باروری به عنوان یک مسأله کلان، می‌تواند راهگشای مناسبی باشد.

منابع

■ ازدواج و مبانی اسلامی، روابط عاطفی و اجتماعی، روابط زناشویی، باروری سالم، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، اداره باروری سالم بازنگری هشتم، چاپ چهارم ۱۳۹۴

■ نامه‌ها و دستورالعمل‌های مدیر کل دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس، اداره

باروری سالم